

УЧБОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ТА ЇЇ СТРУКТУРА

С.В. Підлісна

науковий кореспондент лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Сьогодні перед сучасною школою важливішим завданням є формування в учня уміння самостійно здобувати знання, вміння вчитися. Для цього школа потребує зміни не тільки цілей навчання, а і функцій. Розвиток особистості школяра у молодшому шкільному віці відбувається насамперед у сфері провідної на даному етапі онтогенезу діяльності, а саме учбової.

Важливим залишається особистісно орієнтований підхід до навчання і виховання учнів, переосмислення ідеї навчання в контексті розвитку особистості. Розвиток особистості можливий тільки на основі активізації учбової діяльності, яка надає можливість учню для активних творчих дій. Розв'язання цього завдання неможливе без розуміння вчителем учбової діяльності як провідного чинника розвитку особистості учня. Для ефективного керування процесом учбової діяльності вчитель повинен мати уявлення про її будову, закономірності і вплив на розвиток особистості.

Молодший шкільний вік визначається як сенситивний у навчанні, вихованні і розвитку особистості. Саме в цьому віці особистість дитини кардинально змінюється, створюються сприятливі умови для формування її моральності, для трансформації самопізнання, саморегуляції і здатності до оцінювання себе й інших.

В молодшому шкільному віці провідною діяльністю є учбова діяльність.

Молодшими школярами вважають дітей віком від 6/7 до 10/11 років, які навчаються у 1-4 класах сучасної школи. Цей віковий період завершує етап дитинства. У цей час відбувається активне анатомічно-фізіологічне дозрівання організму. Головною особистісною характеристикою молодшого школяра є прийняття і усвідомлення своєї внутрішньої позиції, що дає підстави вважати цей вік зрілим дитинством.

У працях Л. Виготського зазначено, що під час переходу від дошкільного віку до шкільного дитина стає важкою у вихованні та змінюється її ставлення до оточуючих. Шкільний вік важливий для психічного та соціального розвитку дитини. Вступ дитини до школи створює різкі зміни у її житті та діяльності. Молодший школяр втрачає свою безпосередність. У шкільному навчанні продовжують розвиватися фізичні та розумові сили, формуються психічні властивості, що спричиняють нову соціальну ситуацію розвитку дитини [1].

Але для молодших школярів характерним є й те, що передусім в них зберігається потреба у грі. Ігрова діяльність має велике значення для розвитку спонукальної сфери учня, в тому числі й для розвитку свідомого бажання вчитися. Саме у грі відбувається перехід від мотивів як досвідомих, афективно забарвлених, безпосередніх бажань до спонукань намірів.

С.Д. Максименко зазначає, що саме «провідна діяльність є передумовою, основою виникнення і диференціації нових видів діяльності, її роль у психічному розвитку дитини полягає не стільки у вдосконаленні окремих функцій, скільки у зміні міжфункціональних зв'язків і відношень, які визначають розвиток кожної психічної функції [4, с.12].

В.В. Давидов вказує на те, що термін «учбова діяльність» позначає один із типів відтворюючої діяльності дітей [2].

Д.Б. Ельконін вважав, що учбова діяльність - це діяльність спрямована і має своїм змістом оволодіння узагальненими способами дій у сфері наукових понять [3].

Як зазначає С.Д. Максименко, «учбова діяльність дитини - це період цілісного і повнокровного життя її у шкільні роки, а взаємозв'язок усіх моментів цього життя є закономірністю людського розвитку, яка служить психологічною основою єдності і нерозривності її навчання і психічного розвитку» [4, с.7].

В.В. Давидов зазначав, що «розвивальний характер навчальної діяльності як провідної діяльності в молодшому шкільному віці пов'язаний з тим, що її

змістом є теоретичні знання». Накопичені людством наукові знання і культура засвоюються дитиною через досягнення навчальної діяльності [2].

Учбова діяльність молодших школярів не існує в готовій формі. Вона формується у процесі оволодіння школярами вміння вчитися. У структурі учбової діяльності прийнято виділяти такі компоненти, як мета (засвоєння певних знань, умінь та навичок), учбові ситуації (задачі) і учбові дії та операції.

Учбові ситуації є специфічними. По-перше, тут школярі мають засвоїти загальні способи виділення властивостей понять та розв'язання певного рівня конкретно-практичних завдань. По-друге, відтворення зразків таких способів є основною метою навчальної роботи. Вчитель ставить молодших школярів у такі умови, коли вони мають шукати загальний спосіб розв'язання всіх конкретно-практичних задач певного типу.

Учбова діяльність, маючи складну структуру, проходить довгий шлях становлення. Її розвиток буде продовжуватись на протязі всіх років шкільного життя, але основи закладаються в перші роки навчання.

Виділяють такі компоненти учбової діяльності, як мотивація, учбова задача, учбові дії, контроль та оцінка.

У молодшому шкільному віці відбувається інтенсивне засвоєння учбових дій. Учні опановують основами моделювання, умінням переходити від предмета до його моделі і навпаки (від моделі до предмета), вчать розрізняти об'єкт і знак, що цього заміняє [4].

Молодший шкільний вік – це також період позитивних змін та перетворень, що відбуваються з особистістю.

На розвиток особистості молодшого школяра впливають як біологічні (тип НС, задатки) чинники, так і соціальні. До соціальних чинників можна віднести: провідну діяльність, вчителя (його особистісні якості), класний колектив, сім'ю, вулицю, культуру.

Молодший шкільний вік визначається як сенситивний у навчанні, вихованні і розвитку особистості, є періодом позитивних змін та перетворень, що відбуваються з особистістю. Розвиток особистості школяра у молодшому

шкільному віці відбувається насамперед у сфері провідної на даному етапі онтогенезу діяльності, а саме учбової. Основною закономірністю розвитку особистості молодшого школяра в процесі навчання є зміна соціальної позиції на соціальну позицію школяра.

Але для молодших школярів характерним є й те, що передусім в них зберігається потреба у грі. Ігрова діяльність має велике значення для розвитку спонукальної сфери учня, в тому числі й для розвитку свідомого бажання вчитися.

Отже, учбова діяльність має складну структуру і є процесом взаємодії, спільною діяльністю вчителя і учня. В ній виділяють такі компоненти, як мотивація, учбова задача, учбові дії, контроль та оцінка. Для ефективного керування процесом учбової діяльності вчитель повинен мати уявлення про її будову, закономірності і вплив на розвиток особистості.

Література:

1. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. СПб.: Союз, 1997. 224 с.
2. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. М. : Педагогика, 1986. 240 с.
3. Эльконин, Д. Б. Психология обучения младшего школьника. М. : «Знание», 1974. 64 с.
4. Максименко С.Д. Генетико-психологічні проблеми становлення особистості. Психологічні чинники самодетермінації особистості в освітньому просторі: Колективна монографія / [Максименко С.Д., Куценко-Лада Г.В., Пророк Н.В. та ін.]; за редакцією Максименка С.Д. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 400 с.